

ZNAMENJE IZDAJNIKA

HUAN GOMES-HURADO

Prevela
Jelena Pavlović

 Laguna

PROLOG

*Gibraltarski moreuz,
12. mart 1940.*

Kada ga je talas hitnuo na razmu, kapetan Gonsales nagoniski je šćepao dasku, odravši pri tom ruku odozgo naniže. Decenijama kasnije, kada je postao najugledniji knjižar u Vigu, svaki put bi zadrhtao pri pomisli na tu noć, najstrašniju i najneobičniju u njegovom životu. Već ostarelom i posedelom, u naslonjači, u usta bi mu se vratio ukus krvi, šalitre i straha. U uši grmljavina *prevrtljivaca*, onih izdajničkih talasa što se podignu za manje od dvadeset minuta, od kojih su mornari s moreuza – i njihovi udovi – naučili da strepe; a u preneražen pogled uvuklo bi se nešto što jednostavno ne bi smelo biti tu.

Čim ih je ugledao, kapetan Gonsales je zaboravio da je motor na izmaku snage, da posadu čini samo sedam ljudi umesto najmanje jedanaest, da je on jedini među njima kome se šest meseci ranije ne bi zavrtilo u glavi pod tušem. Zaboravio je da je sve listom kanio da izdeveta jer ga nisu probudili kada je počelo tumbanje.

Zgrabio je brodski prozor kako bi se okrenuo i zauzeo položaj naspram komandnog mosta. Grunuo je unutra zajedno s mlazom kiše i vetrom, pa se krmanoš nakvasi.

„Odstupite od mog kormila, Roka“, naredio je odgurnuvši snažno krmanoša. „Pravi ste nesposobnjaković.“

„Kapetane, ja... Rekli ste da vas ne uznemiravamo osim ako topovnjača ne tone, gospodine.“ Glas mu je drhtao.

Upravo to će se i desiti, pomisli kapetan vrteći glavom. Veći deo njegove posade činili su zalutali preostaci rata koji je razorio zemlju. Ne može kriviti njih što nisu predosetili dolazak *prevrtljivaca*, baš kao što niko ne bi mogao okriviti njega ako jednostavno okrene brod i odvede ga na sigurno. Najrazumnije bi bilo da ne obraća pažnju na ono što je upravo ugledao. Zato što je druga mogućnost ravna samoubistvu. Nešto što bi samo budala pokušala.

A ta budala sam ja, pomisli Gonsales.

Krmanoš ga je otvorenih usta posmatrao kako manevriše i postavlja brod gotovo poprečno u odnosu na talase. *Esperansa* je bila topovnjača izgrađena krajem prošlog veka, a njen trup od drveta i čelika divljački je škripao.

„Kapetane!“, urlao je krmanoš. „Šta to radite, do đavola? Prevrnućemo se!“

„Pogled nalevo, Roka“, odvrati kapetan. I on je umirao od straha, ali nije smeo dopustiti da se nasluti makar jedan nagoveštaj.

Krmanoš ga poslušao, uveren da je kapetan potpuno pomahnitao.

Nekoliko sekundi kasnije posumnjao je u sopstvenu pamet.

Na manje od trideset hvata jedan čamac se propinjao između dve krete talasa, s kobilicom pod nekim nemogućim uglom. Izgledalo je kao da samo što se nije prevrnuo, i zaista pravo je čudo da se to još uvek nije odigralo. Sevnulo je i krmanoš naprasno uvide zbog čega kapetan s tako lošim kartama kocka s osam života.

„Tamo ima ljudi, gospodine!“

„Znam, Roka. Obavestite Kastilja i Paskvala. Neka ostave pumpe, popnu se na palubu s dva užeta i nek zgrabe razmu kô kurva torbicu.“

„Razumem.“

„Ne... sačekajte“, zaustavi ga kapetan uhvativši ga za ruku pre nego što napusti most.

Na tren je oklevao. Nije mogao istovremeno da upravlja spasavanjem i zauzdava kormilo. Ako pramac stane okomito u odnosu na talase, gotovi su. Ali ako ne siđe, neki njegovi momci mogli bi završiti na morskom dnu.

Ah, do đavola.

„Manite se, Roka. Urađiću to lično. Uхватite kormilo i držite ga ovako.“

„Nećemo dugo izdržati, kapetane.“

„Čim ukrcamo ove proklete kukavce, usmerite ka prvom talasu sve do sekunde pre nego što dosegne najvišu tačku, pa onda svom snagom uprite udesno. I pomolite se!“

Mornari su se uspeli na palubu stisnutih vilica i u grču, ali to nije moglo da sakrije njihov strah. Spreman da povede opasan ples, kapetan stade između njih.

„Na moj znak zabacite kuke. Sad!“

Čelični zubi se zariše u stranice brodića; konopci se zategoše.

„Vucite!“

Kako se čamac približavao, kapetanu se činilo da iznutra čuje povike, vidi mahanje rukama.

„Držite ga čvrsto, ali neka ne prilazi previše!“ Nagnuo se i dohvatio čaklju dvaput višu od njega. „Ako se sudarimo, razvalićemo ih!“

A nama će verovatno prodreti voda, pomisli kapetan slušajući kako ispod klizave palube trup škripi sve jače, sa svakim novim talasom koji ih protrese.

Mlatio je čakljom i uspeo da potkači jednu stranicu čamca. Poduži štap s kukom na vrhu održavaće čamac na jednakoj udaljenosti. Izdao je naređenje mornarima da privežu užad za brodske bitve i izbace merdevine od konopca, držeći koliko god je mogao čvrsto čaklju, koja mu se u rukama propinjala toliko silovito da bi mu mogla razbiti glavu.

Nova munja potpuno osvetli dno čamca. Kapetan Gonsales izbroja četiri ukrcane osobe. I začudi se kako su se ljudi održali u ovoj činiji za supu što poskakuje po talasima.

Prokleti ludaci. Privezali su se za barku.

Jedna silueta u tamnoj kišnoj kabanici naginjala se nad ostalim putnicima, zamahivala nožem i grozničavo presećala konopce kojima su bili vezani za čamac. Tek presećene uzice visile su joj s ručnih zglobova.

„Dižite se! Penjite se pre nego što potone!“

Silujete se približite rubu trupa, ispruženim rukama jedva dotičući merdevine. Čoveku s nožem pođe za rukom da ih dohvati i on pusti najpre druge da prođu. Mornari su im pomagali. Na kraju ostade samo čovek s nožem. Nekako se i on dočepao merdevina, ali kada se uspeo na rub čamca kako bi uzeo zalet, čaklja iskoči iz ležišta. Kapetan pokuša da ga ponovo dohvati, ali talas viši od prethodnih podiže kobilicu brodića, nabacivši ga na bok *Esperanse*.

Začu se škripa i jauk.

Prestravljen kapetan, ispusti čaklju. Čamac ivicom korita udari muškarca s nožem u nogu. Sada je visio s merdevina na jednoj ruci, leđa pripijenih uz trup. Barka se udaljavala, ali bilo je pitanje trenutka kada će je talasi iznova gurnuti na brod i kada će ga opet udariti.

„Užad!“, povika kapetan dvojici mornara. „Presecite ih, pobogu!“

Onaj bliži ivici potraži za pojasom nož i počeo da seče konopce. Drugi je pokušavao da sprovede izbačene do grotla za potpalublje pre nego što ih novi nalet mora ne dokrajči.

Sa strepnjom u srcu kapetan pogleda ispod razme, gde je jedna sekira rđala već deceniju.

„Odmaknite se, Paskvale!“

Plavičaste varnice zaškriše iz čeličnih bitvi, ali udarci sekrom jedva da su se čuli u sve glasnijem huku oluje. Neko vreme se ništa ne desi.

Potom, sudar.

Paluba mu se zatresla pod nogama kada se čamac, oslobođen užadi, uzdigao i razbio u paramparčad o *Esperansin* pramac. Kapetan proviri preko ruba, ubeđen da će ugledati samo merdevine kako landaraju. Ali pogrešio je.

Brodolomnik je i dalje bio tu, mlatarao levicom pokušavajući da se nanovo obema rukama uhvati za prečku merdevina. Kapetan mu pruži ruku, ali između tog beznadežnog lika, na ivici da se pusti, i vrha njegovih prstiju bilo je više od dva metra.

Mogao je da učini samo jedno.

Prebacio je jednu nogu preko ivice i povređenom rukom šćepao merdevine, cedeći kroz zube čudnu mešavinu molitve i proklinjanja ovog boga što se namerio da ih podavi. Na tren se opasno nagnuo, ali mornar Paskval ga na vreme zadrža. Spustio se za tri prečage, taman toliko da se čvrsto uhvati za Paskvalove ispružene ruke ako izgubi oslonac. Nije se usuđivao dalje.

„Uхватite moju ruku!“

Brodolomnik pokuša da okrene telo kako bi ga dosegao, ali nije uspeo. Pustio je jedan prst kojim se grčevito držao za merdevine.

Kapetan zaboravi na molitve i usredsredi se na kletve. Doduše, veoma tihim glasom. Na kraju krajeva, nije baš toliko blesav da dodatno izaziva Boga u času poput ovog. Međutim, bio je dovoljno lud da se spusti još jednu prečku i ščepa sirotog čoveka za kišnu kabanicu.

U sekundi dugoj kao večnost dvojicu muškarca na zanjihanim merdevinama držalo je devet prstiju, jedna iznošena kožna čizma i pregršt snage volje.

Zatim brodolomniku pođe za rukom da se zavrti dovoljno da se uhvati za kapetanovo telo. On zakači stopala za prečke, i njih dvojica počеше uspon.

Šest minuta kasnije, povijen nad svojom bljuvotinom u potpalublju, kapetan jedva da je mogao poverovati koliko su imali sreće. Trudio se da povrati mir. Još uvek mu nije bilo jasno kako je nesposobnjaković Roka uspeo da održi krmu tokom oluje, ali talasi su već udarali trup s manje žestine i bilo je jasno da je *Esperansa* na putu da izađe iz nje.

Mornari su ga netremice gledali, polukrug od lica ophrvanih iscrpljenošću. Jedan mu pruži peškir. Gonsales ga pokretom ruke odmaknu.

„Očistite ovaj svinjac“, naloži pokazujući na patos i uspravljajući se na noge.

U najmračnijem kutku potpalublja zbili su se brodolomnici mokri do gole kože. Pod treperavim svetlom jedine sijalice koja je osvetljavala ovo odeljenje, jedva im je mogao razabrati lica.

Gonsales im se primakao tri koraka.

Jedan istupi i pruži mu ruku.

„*Danke schön*.“*

* Nem.: Hvala lepo. (Prim. prev.)

Kao i ostali saputnici, bio je od glave do pete ogrnut crnom kišnom kabanicom s kapuljačom. Po jednom detalju se razlikovao od ostalih: po pojasu oko struka. Za njim je blistao nož s crvenom drškom kojim je presecao konopce.

Kapetan nije mogao da se suzdrži.

„Prokleti kurvin sine. Svi smo mogli izginuti!“

Zamahnuo je i udario brodolomnika u glavu, oborivši ga. Kapuljača spade i ukaza se plava glava, uglasto lice. Jedno plavo i hladno oko.

Na mestu drugog bila je rupa s naboranom kožom.

Brodolomnik se pridiže i namesti preko oka povez, koji je verovatno spao od udarca. Zatim krenu rukom prema nožu. Dva mornara se primakoše strahujući da će proburaziti kapetana na licu mesta, ali ovaj se zaustavi na tome da ga vrhovima prstiju izvadi i baci dole. Ponovo je ispružio šaku.

„*Danke schön*.“

Kapetan se s mukom nasmeši. Ovaj prokleti Švaba ima i te kakva muda. Vrteći glavom, rukova se s njim.

„Otkud ste se vi stvorili, do đavola?“

Čovek sleže ramenima. Bilo je očigledno da ne razume ni reč kastiljanskog. Gonsales ga je polako proučavao. Imao je između trideset pet i četrdeset godina, a ispod crne kišne kabanice nazirala se tamna odeća i debele čizme.

Kapetan zakorači ka saputnicima jednookog, željan da sazna zarad koga je stavio na kocku svoj brod i posadu, ali čovek ispruži ruke i lagano se pomeri na tu stranu, preprečivši mu put. Držao se čvrsto, ili se barem trudio. Bilo mu je teško da ostane na nogama a pogledom je preklinjao.

Ne želi da dovodi u pitanje moj autoritet pred mojim ljudima, ali nema nameru da mi dopusti da se približim njegovim tajanstvenim prijateljima. Pa, dobro onda, sve za tebe, jebiga. U komandi će već znati šta dalje s vama, razmišljao je Gonsales.

„Paskvale.“

„Gospodine?“

„Prenesite krmanošu da usmeri pramac ka Kadisu.“

„Razumem“, kazao je mornar nestajući kroz grotlo. Kapetan se spremao da krene za njim, ka svojoj kabini, kada ga je prekinuo Nemčev glas.

„Nein. Bite. Nein Cadis.“*

Nemčevo lice se sasvim promenilo na pomen grada.

Zašto li si premro od straha, Švabo?

„Komm. Komm. Bitte“,** kazao je Nemač, pokazujući mu rukom da se približi. Kapetan se nagnuo i ovaj ga je zamolio šapatom. „Nein Cadis. Portugal. Bite, Kapitän.“***

Gonsales se malo odmakao od Nemca i posmatrao ga duže od minute. Bio je uveren da ne bi mogao izvući više od onoga što je već izvukao iz njega, budući da se njegovo poznavanje nemačkog svodilo na *da, ne, molim i hvala*. Još jednom se našao pred nedoumicom, čije je najlakše rešenje ono koje najradije ne bi prihvatio. Još jednom reče sebi da je već dovoljno učinio spasavši im živote.

Šta to kriješ, Švabo? Ko su tvoji prijatelji? Šta rade četiri pripadnika najmoćnijeg naroda s najvećom vojskom na svetu nasred moreuza u čamcu? Zar si naumio da pređeš Gibraltar u ovom laboru? Ne, ne verujem, ovde vrvi od Engleza, vaših neprijatelja. I zašto da ne odemo u Španiju? Sudeći po taktovima našeg uzvišenog generalisimusa, uskoro ćemo vam mi preko Pirineja pružiti ruku u ubijanju Francuščića, kamenovanjem, pretpostavljam. Kad smo već kao nokat i meso s vašim firerom... Osim ako vi niste, naravno.

Prokletstvo.

* Nem.: Ne. Molim vas. Ne u Kadis. (Prim. prev.)

** Nem.: Dodite. Dodite. Molim vas. (Prim. prev.)

*** Nem.: Ne u Kadis. U Portugal. Molim vas, kapetane. (Prim. prev.)

„Pazite na ove ljude“, obratio se posadi. „Otero, vi se pobri- nite da dobiju ćebad i nešto toplo da stave u usta.“

Kapetan se vratio na komandni most, gde je Roka postavljao kurs ka Kadisu, izbegavajući oluju koja je već duvala prema unutrašnjosti Sredozemlja.

„Kapetane“, krmanoš će zauzimajući stav mirno. „Dopustite da vam prenesem svoje divljenje zbog...“

„Da, da, Roka. Hvala puno. Ima li kafe?“

Roka mu posluži šoljicu koja se pušila i kapetan sede da pijucka. Skinuo je kišnu kabanicu i džemper, takođe natopljen. Srećom, u kabini nije bilo hladno.

„Promena planova, Roka. Jedan od Švaba koje smo poku- pili nešto mi je otkrio. Izgleda da je na ušću Gvadijane grupa krijumčara. Pođimo u Ajamonte, da vidimo šta ćemo naći.“

„Kako vi kažete, kapetane“, prihvati krmanoš, pomalo ljutit što mora ponovo da menja kurs. Gonsales se zabrinuto zagledao mladiću u potiljak. Pred pojedincima se određene stvari nisu smele spominjati i zapitao se da nije možda Roka potkazivač. Naumio je da uradi nešto protivzakonito. Zbog toga bi ga mogli baciti u zatvor, ili nešto gore. Ali bez svog sekundanta na brodu ne bi uspeo.

Između dva gutljaja kafe odlučio je da može imati poverenja u Roku. Oca su mu ubili nacionalisti posle zauzimanja Barse- lone, nekoliko godina ranije.

„Jesi li nekada bio u Ajamonteu, Roka?“

„Ne, gospodine“, kazao je mladić ne okrećući se.

„Predivno mesto, tri milje uzvodno uz Gvadijanu. Ima dobrog vina, a u aprilu zamiriše na narandžin cvet. Od druge rečne obale počinje Portugal.“

Otpio je još jedan gutljaj iz šolje.

„Kamenom da dobaciš, kao što kažu.“

Roka se okrenuo, začuđen, a kapetan mu uputi jedan umoran osmejak.

Petnaest sati kasnije paluba *Esperanse* beše pusta. Iz trpezarije, gde su mornari uživali u ranoj večeri, dopirao je smeh. Kapetan im je obećao da će se nakon večere usidriti u luci Ajamonte, i mnogi su već mogli osetiti pod nogama piljevinu iz kafana. Navodno, kapetan je lično osmatrao most, dok je Roka čuvao četvoro brodolomnika.

„Jeste li sigurni da je ovo neophodno, gospodine?“, kazao je krmanoš, koji nije bio baš sasvim uveren u to.

„Biće to obična modrica. Ne budi takva kukavica, čoveče. Mora da izgleda uverljivo. Ti ostani da ležiš neko vreme.“

Začuo se oštar udarac i nečija glava proviri kroz grotlo na palubi. Odmah za njom pođoše brodolomnici. Smrkavalo se.

Kapetan i muškarac s nožem spustiše u vodu spasilački čamac s boka broda, na mestu najdaljem od trpezarije. Brodolomnici se smestiše unutra i sačekashe jednookog s nožem, koji je ponovo pokrio glavu kapuljačom.

„Dvesta metara pravolinijski“, reče mu kapetan pokazujući u pravcu Portugala. „Ostavite čamac na sigurnom na obali, potreban mi je. Ja ću ga već kasnije pokupiti.“

Nemac je opet slegao ramenima.

„Znam već, ne razumete ni reč. Čujte. Uzmite“, rekao je Gonsales vraćajući mu nož.

Čovek ga levom rukom zadenu za opasač, dok je desnom preturao pod kišnom kabanicom. Izvadio je nešto malo i stavio kapetanu u ruku.

„*Verrat*“, rekao je dodirujući svoje grudi kažiprstom. „*Rettung*“, rekao je dodirujući Špančeve grudi.

Gonsales pažljivo prouči poklon. Bila je to nekakva medalja, veoma teška. Nagnuo se bliže fenjeru koji je visio u kabini, a predmet zasija nepogrešivo zlatnim sjajem.

Sačinjen je od čistog zlata.

„Čujte, ne mogu da primim...“

Ali govorio je sam sa sobom. Čamac se već udaljavao, i nije dan se putnik nije osvrtao.

Do kraja svog veka Manuel Gonsales Pereira, nekadašnji kapetan španske mornarice, svaku slobodnu minutu u svojoj knjižari posvećivao je s izuzetnom pažnjom proučavanju tog zlatnog znamenja. Bio je to dvoglavi orao na gvozdenom krstu. Orao je pridržavao mač, imao je iznad glave broj trideset dva i ogromni dijamant na prsima.

Saznao je da je to obeležje najvišeg masonskog ranga, ali svi stručnjaci s kojima je razgovarao tvrdili su da je sasvim izvesno lažan, naročito zbog zlata. Nemački masoni nikada nisu koristili plemenite metale za ambleme velikih majstora. Po obradi dijamanta – barem koliko je draguljar mogao da zaključi bez skidanja kamena – moguće je bilo odrediti starost dragulja: poticao je otprilike s kraja devetnaestog i početka dvadesetog veka.

Tokom dugih besanih noći knjižar je razmišljao o razgovoru na palubi s Jednookim Strancem, kako ga je od milošte nazvao njegov mlađi sin Huan Karlos.

Dečak se nije mogao naslušati iste priče i izmišljao je sumanute teorije o identitetu brodolomnika. Ali pre svega, oduševljavao se njegovim poslednjim rečima. Razotkrio je njihovo značenje pomoću rečnika nemačkog jezika, i ponavljao ih je s pauzama, kao da bi ih na taj način mogao bolje razumeti.

„*Verrat*, izdaja. *Rettung*, spasenje.“

* * *

Knjižar je umro nikada ne rešivši zagonetku skrivenu u značenju. Huan Karlos je nasledio očev kamen i sam postao knjižar. Jedne septembarske večeri 2002. neki sumorni i stari pisac dođe u knjižaru da predstavi svoju poslednju knjigu o masonima. Na promociju niko nije došao, pa je Huan Karlos, ne bi li utrošio vreme i svome gostu olakšao očevidnu neprijatnost, odlučio da mu pokaže fotografiju znamenja. Čim ju je ugledao, izraz piščevog lica se promenio.

„Odakle vam ova fotografija?“

„To je stara medalja koja je pripadala mom ocu.“

„Još uvek je imate?“

„Da. Po trouglu s brojem 32 zaključili smo da...“

„Masonska obeležje. Izvesno lažno, kako po obliku krsta, tako i po dijamantu. Da li ste ga nosili na procenu?“

„Da. Vrednost materijala je oko tri hiljade evra. Nije mi poznato da li ima neku dodatnu istorijsku vrednost.“

Pisac je zagledao kamen nekoliko sekundi pre nego što je odgovorio. Donja usna mu je drhtala.

„Nema. Ne, izričito ne. Možda kao kuriozitet... Ali sumnjam. Premda, voleo bih da ga otkupim od vas. Znaćete već, za moja istraživanja. Dajem vam četiri hiljade evra za njega.“

Huan Karlos je učtivo odbio ponudu, a pisac je otišao uvređen. Počeo je svakodnevno da svraća u knjižaru, iako nije ni živio u istom gradu. Pretvarao se da prebira po knjigama, mada se zapravo posvetio nadgledanju Huana Karlosa preko debelih naočara s rožnatim okvirom. Knjižar se uskoro osetio progonjenim. Jedne zimske noći, na putu ka kući, učini mu se da čuje korake koji ga prate. Sakrio se u ulaz i sačekao. Nekoliko trenutaka kasnije pojavio se pisac, drhtava, nestalna senka u

iznošenom mantilu. Huan Karlos izađe iz ulaza i satera ga u ćošak uz zid.

„Ovo mora da prestane, jasno?“

Starac briznu u plač i pade na tlo mucajući, držeći se za njegova kolena.

„Vi to ne razumete. Moram ga imati...“

Huan Karlos smekša. Otpratio je starca do nekog bara i stao pred njega čašu brendija.

„Dobro, kažite mi istinu. Veoma je vredan, zar ne?“

Pisac je odugovlačio s odgovorom, proučavajući knjižara, trideset godina mlađeg i petnaest centimetara višeg. Konačno je prihvatio da je izgubio bitku.

„Od neprocenjive vrednosti. Iako ga ne tražim zbog toga“, kazao je s prezrivim pogledom.

„Zbog čega, onda?“

„Zbog slave. Slave otkrića. Bio bi to polazište za moju sledeću knjigu.“

„O kamenu?“

„O njegovom vlasniku. Uspeo sam da rekonstruišem njegov život tokom višegodišnje istrage, kopajući po odlomcima iz dnevnika, novinskim arhivama, privatnim bibliotekama... po kloakama istorije. U svetu tek desetak ljudi, koji zaziru od javnosti, zna priču o njemu. Svi su oni veliki majstori, i nijedan nema sve delove, osim mene. Ionako mi niko ne bi poverovao kad bih ispričao.“

„Iskušajte me.“

„Samo ako mi obećate nešto. Ako mi dopustite da ga vidim. Dotaknem. Samo jedanput.“

Huan Karlos uzdahnu.

„U redu. Ali pod uslovom da me vaša priča zainteresuje.“

Starac se naže preko šanka i počeo šapatom da pripoveda knjižaru tajnu koja je do tog časa išla od usta do usta ljudi koji

su se zaklinjali da je u životu neće ponoviti. Priču o lažima, o nemogućoj ljubavi, o zaboravljenom heroju, o stradanju hiljada nevinih ljudi od ruke samo jednog čoveka. Priču o značenju izdajnika...

Laik
1919–1921.

Gde razum ne vidi dalje od sebe samog

*Simbol laika je ispružena šaka, otvorena, usamljena,
ali spremna da prigrli znanje.*

1

Na stepeništu vile Šrederovih bilo je krvi. Paul Rajner zadržta kad je ugleda. Nije mu to prvi put da vidi krv, naravno. Između prvog aprila i maja 1919. građani Minhena doživeli su sav onaj užas zbijen u nepunih trideset dana, koji nisu osetili tokom četiri ratne godine. U nesigurnim mesecima između propasti carstva i proglašenja Vajmarske republike brojne su grupe pokušavale da nametnu svoje interese. Komunisti su zauzeli grad i proglasili Bavarsku sovjetskom republikom. Broj pljački i ubistava rastao je kako su frajkori* kratili razdaljinu od Berlina do Minhena. Svesni da im je preostalo malo vremena, pobunjenici su pohitali da smaknu što je moguće više političkih neprijatelja. Pre svega civila, i to usred noći.

Stoga je Paul već viđao krvave tragove, ali nikada na vratima kuće u kojoj je živio. A ovaj, premda mali, nalazio se pod pragom velikih hrastovih vrata.

* Nemački paravojni odredi nastali od poraženih povratnika iz Prvog svet-skog rata. (Prim. prev.)

Kamo sreće da je Jirgen pao na nos i razbio sve zube, pomisli Paul. Možda bi me onda ostavio na miru nekoliko dana. Odmahnuo je tužno glavom. Nije on te sreće.

Imao je samo petnaest godina, ali senka gorčine prekrivala mu je srce, kao oblaci okasnelo sunce sredinom maja. Samo pola sata ranije Paul se izležavao među žbunjem u Englišer gartenu, zadovoljan zbog povratka u školu po završetku revolucije, ne zbog časova. Paul je uvek bio ispred svojih drugara, čak i profesora Virta, koji mu je bio strahovito dosadan. Paul je čitao sve što mu dopadne šaka, i to je gutao kao pijanac piće kada primi platu. Pravio se da prati na času i uvek je prednjačio u svemu.

Paul nije imao prijatelje, ma koliko se trudio da se približi ostalima. Uprkos svemu, uživao je u školi, jer su sati provedeni na časovima bili sati bez Jirgena, koji je pohađao akademiju, gde su podovi bili bez linoleuma a školske klupe bez iskrzanih ivica.

Na putu kući uvek bi prošetao Gartenom, najvećim parkom u Evropi, koji je te večeri naizgled bio potpuno pust, čak i bez stalnih čuvara u crvenim sakoima, spremnih da ga izgrde kad god skrene sa zemljane staze. Paul je iskoristio priliku i izuo izandale cipele. Voleo je da gazi travu bosim stopalima i dok je koraćao, odsutno se saginjao i kupio poneki od stotinu žutih pamfleta koje su prethodne nedelje avioni frajkora izbacili nad Minhenom, zahtevajući bezuslovnu predaju komunista. Bacaio ih je u kante za đubre. Drage volje bi ostao da počisti čitav vrt, ali tog dana je bio četvrtak i morao je da ispolira podove na četvrtom spratu vile, zbog čega će biti zauzet do večere.

Kad barem on ne bi bio tu..., razmišljao je Paul. Prošli put me je zaključao u ostavu i prevrnuo kofu s prljavom vodom po mermeru. Sreća što me je mama čula kako vičem i izvukla me odande pre nego što je Brunhilda saznala.

Paul pokušava da se priseti vremena kada se njegov rođak nije tako ponašao. Ranije, dok su obojica bili veoma mali i Eduard ih dovodio za ruku u Garten, Jirgen mu se osmehivao. Bila je to nestalna i kratka uspomena, gotovo jedino lepo što je dobio od njega. Kasnije je došao Veliki rat sa svojim orkestrima i paradama. Tamo je otišao Eduard, mašući i osmehujući se dok je kamion koji ga je odvezao išao sve brže a Paul trčao pored u želji da odmaršira na front sa starijim rođakom, da sedne pored njega i obuče istu veličanstvenu uniformu.

Za Paula se rat sastojao od vesti koje je svakog jutra na putu do škole, tokom četiri razreda, čitao na zidu policijske stanice, mnogo puta krčeći sebi put kroz koloplet nogu, što nikada nije zahtevalo naročit napor jer bio je tanak poput sečiva. Tu je zadovoljno čitao o napredovanjima kajzerove vojske, koja je svakodnevno hvatala hiljade zarobljenika, zauzimala gradove i proširivala granice carstva. Kasnije bi na času crtao mapu Evrope i zabavljao se razmišljajući koja velika bitka sledi, i da li će u njoj učestvovati Eduard. Iznenada, i to bez ikakvog upozorenja, „pobede“ se počese nizati sve bliže kući a ratne depeše gotovo listom najavljivati „povratak na prvobitno predviđene bezbedne položaje“. Sve dok jednog dana ogroman plakat nije obelodanio da je Nemačka izgubila rat. Ispod se nalazio spisak onoga što za to mora da plati, i bio je podugačak.

Čitajući listu i plakat, Paul se osetio prevarenim i izigranim. Ubrzo nije bilo čarobnog madraca da ublaži bol sve češćih Jirgenovih ćuški. Veličanstveni rat neće dočekati da Paul poraste i pridruži se Eduardu na frontu.

I zapravo, nimalo nije veličanstven.

Paul se na nekoliko trenutaka zagledao u krv na ulazu. U glavi je odbacio zamisao da je revolucija počela iz početka. Frajkorski

odredi su patrolirali čitavim Minhenom. Mrlja je međutim izgledala sveže, majušna nepravilnost na kamenom stubištu dovoljno velikom da bi se duž svakog stepenika mogla ispružiti dva muškaraca.

Biće bolje da požurim. Ako ponovo zakasnim, ubiće me tetka Brunhilda.

Još je malo vagao između straha od nepoznatog i straha od tetke, i ovo poslednje prevagnu. Iz džepa je izvadio mali ključ od vrata za poslugu i ušao u palatu. Unutra je sve bilo u redu, činilo se. Krenuo je ka stepenicama, kad iz plemićkog dela kuće začu napete glasove.

„Okliznuo se dok smo se peli, gospođo. Nije lako vući ga, a mi smo veoma slabi. Rane mu se neprestano otvaraju već mesecima.“

„Glupi nesposobnjakovići. Ne čudi me što smo izgubili rat.“

Paul pređe hodnik pokušavajući da pravi što manje buke. Duguljasta krvava mrlja koja je procurila ispod vrata pretvorila se u kapi raštrkane u smeru najvećeg salona u vili. Tamo je bila tetka Brunhilda pored dva vojnika povijena nad sofom. Žestoko je trljala ruke dok nije postala svesna toga te ih je gurnula među nabore haljine. Iako sakriven iza dovratka, Paul nije uspeo da se ne zgrči od straha kada je video tetku u ovom stanju. Kapci su joj se pretvorili u tanke sive linije, usta, koja su obično jedva otkrivala godine svoje vlasnice, bila su izobličena u znak pitanja, autoritarni glas drhtao je od srdžbe.

„Pogledajte šta ste uradili sa štoфом. Marlis!“

„Baronice“, kazala je služavka prilazeći i stupajući u Paulov vidokrug.

„Potražite neki prekrivač, brzo. Pozovite baštovana, treba da se spali njegova odeća, puna je vaši. I neka neko obavesti barona.“

„A mladog gospodina Jirgena, gospođo baronice?“

„Ne! Njega ni slučajno, jasno? Da li se vratio iz škole?“

„Danas ima mačevanje, gospođo baronice.“

„Biće uskoro ovde. Želim da se ovaj rusvaj pospremi pre nego što stigne“, kazala je Brunhilda. „Polazi!“

Služavka je prošla pored Paula uz lepršanje kecelje i suknje, ali ovaj se nije ni mrdnuo, jer je među nogama vojnika upravo nazreo Eduardovo lice. Srce mu ubrzano zalupa. Dakle, njega su vojnici doneli i položili na sofu.

Gospode bože. Krv je njegova.

„Ko je za ovo odgovoran?“

„Minobacačko tane, gospođo.“

„To ste mi već rekli. Pitam zašto ste mi sada doveli sina, i to u ovom stanju. Sedam meseci kako se završio rat bez vesti o njemu! Zna li vi ko je njegov otac?“

„Neki baron, već sam čuo. A ovde prisutni Ludvig je građevinar, a ja sam magacinski pomoćnik. Ali mitraljezu je svejedno za titule, gospođo. I put iz Turske bio je dug. Imate sreće što se uopšte vratio, moj brat nije.“

Brunhilda preblede.

„Odlazite“, kazala je jedva čujnim glasom.

„Baš lepo, gospođo. Vratimo vam sina, a vi nas izbacite na ulicu, čak bez ijedne čaše piva.“

Možda je neki blesak grize savesti preleteo Brunhildinim licem, ali srdžba ga je potrla. Ne mogavši ni reč da izusti, podigla je zgrčeni prst pokazujući vrata.

„Kakvo usrano plemstvo“, iscedi jedan vojnik pljunuvši na tepih.

Okrenuli su se povijenih glava i vukući noge. U upalim očima video se umor i prezasićenost, ali ne i iznenađenje. Paul pomisli da bi malo šta moglo više zapanjiti ove ljude. A kada mu ova dvojica u širokim sivkastim kaputima više nisu zaklanjala vidik, Paul je konačno razumeo prizor.

Eduard, prvenac barona Fon Šredera, ležao je bez svesti na sofi pod nekim čudnim uglom. Leva ruka počivala je na jastučićima. Na mestu gde je trebalo da bude desna presavijeni sako bio je nevešto ušiven. Na mestu gde su trebale biti noge, dva patrljka u prljavim zavojima, a iz jednog je kapala krv. Hirurški rezovi bili su nejednaki, jedan iznad levog kolena a drugi odmah ispod desnog.

Asimetrično sakaćenje, pomislio je Paul prisativši se nekim čudom jutrošnjeg časa istorije umetnosti i profesora dok govori o Miloskoj Veneri. I shvati da plače.

Začuvši jecaj, Brunhilda podiže glavu i punom parom se zalete ka Paulu. Prezriv i nipodaštavajući pogled kojim ga je obično gledala ustupio je mesto pogledu punom mržnje i sramote. Paul načas pomisli da će ga udariti pa se baci unazad i pade nauznak, prekrivši lice rukama. Začuo se strahovit tresak.

Vrata salona su se zatvorila.

2

Istog tog dana, sedmicu pošto je vlada proglasila grad Minhen bezbednim i pošto je otpočela ukop više od hiljadu dve stotine mrtvih komunista, još nečija deca vratila su se kući.

Za razliku od povratka Eduarda fon Šredera, ovaj je bio detaljno isplaniran. Za Alis i Manfreda Tanenbauma put kući započeo je na *Makedoniji* od Nju Džersija do Hamburga. Zatim, u luksuznom vagonu prve klase, vozom do Berlina, gde ih je dočekaao očevo telegram s naredbom da odesednu u *Esplanadi* do sledeće poruke. Za Manfredovih deset godina života bila je to najsrećnija slučajnost, budući da je u sobi do njihove odseo Čarli Čaplin. Glumac je dečaku poklonio jedan od svojih čuvenih bambusovih štapova, a njega i sestru je čak ispratio do taksija onog dana kada je napokon stigao očevo telegram s porukom da sada mogu bezbedno preći poslednju deonicu puta.

Tako su trinaestog maja 1919, više od pet godina otkako ih je otac poslao u Sjedinjene Države ne bi li ih udaljio od neizbežnog rata, deca najznačajnijeg jevrejskog industrijalca u Nemačkoj stupila na treći peron stanice Hauptbahnhof.

Već od tog časa Alis je znala da ovo neće izaći na dobro.

„Požurite s tim, hoćete li, Doris? Ostavite, poneću ga sama“, kazala je otimajući šesir iz ruku služavke, koju je otac poslao da ih dovede, i postavljajući ga na prtljažna kolica. Uzela ih je od jednog od staničnih momaka što su je poput muva obletali nastojeći da se pobrinu za njihov prtljag. Alis ih je sve zaprepastila. Nije podnosila kada su pokušavali da je kontrolišu, ili još gore, kada bi je procenili nesposobnom za štogod.

„Čik me uhvati, Alis!“, povika Manfred bacivši se u trk. Dečak nije imao zamerki poput njegove sestre, i samo je stezao štap, od kojega se nije razdvajao.

„Videćeš ti već, mali!“, povika Alis gurajući kolica. „Nemojte da zaostajete, Doris.“

„Gospođice, vaš otac ne bi odobrio što vi nosite kofere. Molim vas...“, bunila se služavka uzalud pokušavajući da prati devojkicu u korak i istovremeno seva prekornim pogledom po momcima koji nisu prestajali da se šeretski gurkaju pokazujući na Alis.

Upravo ovo je bio devojčin problem s ocem: svaki čas njenog života bio je zacrtan. Jozef Tanenbaum je bio čovek od krvi i mesa, ali Alisina mati uvek je govorila kako se čini da namesto organa ima zupčanike i opruge.

„Prema tvom ocu možeš podesiti sat, dušo“, šaputala bi joj na uho, i obe bi se smejele. Tiho, zato što gospodin Tanenbaum nije voleo šale.

Kasnije je majku odneo grip, u decembru 1913. Alisinom iznenađenju i tuži nije bilo kraja sve dok se nije našla zajedno s bratom na putu za Kolumbus u Ohaju, četiri meseca kasnije. Odseli su kod Bušovih, episkopalne porodice više srednje klase. Semjuel, glava familije, bio je generalni direktor *Bakaj*

stil Kastingsa, topionice koja je imala unosne veze s Jozefom Tanenbaumom. Semjuel Buš je 1914. godine imenovan za vladinog namesnika za naoružanje i municiju, a proizvodi koje je nabavljao od Alisinog oca poprimili su drugi oblik. Zapravo, oblik miliona metaka koji su putovali Atlantikom, u kutijama ka zapadu, dok su Sjedinjene Države bile neutralne, a u ređenima ka istoku od 1917, kada je predsednik Vilson odlučio da pronese demokratiju Evropom.

Godine 1918. Buš i Tanenbaum su razmenili ljubazna pisma žaleći što „usled političkih neprilika“ njihovi poslovi moraju privremeno biti obustavljeni. Obnovljeni su petnaest meseci kasnije, poklopivši se s povratkom mladih Tanenbaumovih u Nemačku.

Onoga dana kada je primila Jozefovo pismo, Alis je pomislila da će svisnuti. Samo petnaestogodišnja devojčica, potajno zaljubljena u sina porodice što ih je prihvatila, i koja saznaje da mora otići zauvek, može tako čvrsto verovati da je njenom životu došao kraj.

Preskot, jecala je u svojoj kabini na povratku. *Da sam makar razgovarala s njim malo više... Da sam mu poklonila više pažnje kada se za rođendan vratio sa Jejla, umesto što sam se pravila važna kao i sve ostale na toj zabavi...*

Alis je preživela uprkos svojim predviđanjima, i zaklela se nad natopljenim jastucima u kabini da nikada više neće patiti za muškarcem. Od tog trenutka ona će donositi odluke o svom životu, bez obzira na to šta će ko reći. Ponajmanje njen otac.

Potražiću posao. Ne, tata to nikada ne bi dozvolio. Biće bolje da ga zamolim za nameštenje u nekoj od njegovih fabrika, tek dok prištedim dovoljno za povratnu kartu do Sjedinjenih Država. Čim kročim u Ohajo, zgrabiću Preskota za gušu i stiskaću dok me ne zamoli da se udam za njega. To ću učiniti i ništa me ne može sprečiti.

* * *

Međutim, kada se mercedes zaustavio na Princregentenplacu, Alisina rešenost se izduvala kao balon od dve pare. Devojka je disala isprekidano i jedva obraćala pažnju na bratovo nervozno cupkanje u sedištu. Činilo joj se neverovatnim da je odluku nosila u sebi četiri hiljade kilometara – od polovine Atlantika – i da je dozvolila da se rasprši za nepunih četiri hiljade metara, koliko ima od stanice do raskošnog zdanja. Livrejisani portir joj je otvorio vrata automobila i dok se Alis osvestila, već su se peli liftom.

„Šta misliš, Alis, da li je tata priredio svečani doček? Umirem od gladi!“

„Vaš otac je veoma zauzet u poslednje vreme, mladi gospodine Manfrede. Ali ja ću se lično postarati da kupim za užinu kolače s kremom.“

„Hvala, Doris“, promrmlja Alis dok se lift uz metalno škljocanje zaustavljaao.

„Biće mi čudno što živimo u stanu nakon kuće u Kolumbusu. Samo se nadam da ništa nisu dirali u mojoj sobi“, rekao je Manfred.

„Sve i da jesu, ti se nećeš setiti, malče“, odvrati mu sestra na tren smetnuvši s uma strah od ponovnog susreta s ocem i nežno češkajući Manfreda po glavi.

„Ne zovi me malac. I svega se *savšeno* sećam.“

„Savršeno.“

„To sam i rekao, *savšeno*. Zid je bio oslikan plavim čamcima. A u dnu kreveta je šimpanza što svira činele. Tata mi nije dozvolio da je ponesem zato što je kazao da će probiti glavu gospodinu Bušu. Idem da je potražim!“, doviknuo je provukavši se majordomu kroz noge čim je otvorio vrata.

„Sačekajte, gospodine Manfrede!“, povikala je služavka uzaludno. Dečak je već trčao niz hodnik.

Prebivalište porodice Tanenbaum zauzimalo je poslednji sprat, stan s devet soba i više od trista dvadeset kvadratnih metara, smešan u poređenju s kućom u kojoj su brat i sestra živeli u Sjedinjenim Državama, ali koji je za Alis značio sasvim drugačiju ravan. Ona nije bila mnogo starija od Manfreda kada su 1914. otišli, i na neki način ponovo je sve gledala iz te perspektive, kao da se skupila trideset centimetara.

„...gospođice?“

„Izvinite, Doris. Šta ste mi rekli?“

„Gospodin će vas primiti u radnoj sobi. Imao je posetu, ali verujem da već polazi.“

Neko se približavao hodnikom. Visok i robustan muškarac, utegnut u elegantan crni frak, koga Alis nije prepoznala. Za njim je išao gospodin Tanenbaum. Kada su stigli do predsoblja, čovek u fraku se zaustavi – tako naglo da Alisin otac umalo nije udario u njega – pa počeo pomno da je posmatra kroz monokl sa zlatnim ramom.

„Ah, kćeri moja! Baš zgodno što si ovde“, kazao je Tanenbaum, saučesnički zagledajući svog pratioca. „Gospodine barone, dopustite da vam predstavim svoju kćer Alis, koja je upravo doputovala s bratom iz Sjedinjenih Država. Alis, baron Fon Šreder.“

„Drago mi je“, kazala je Alis hladno. Izostao je kurtoazni naklon, što je pred članom plemstva bilo gotovo obavezno. Nije joj se dopala baronova nadmenost.

„Veoma lepa devojka. Premda, bojim se da su joj prirasli američki maniri.“

Tanenbaum uputi ćerki preneražen pogled. Devojka je s tugom shvatila da se otac gotovo i nije promenio za ovih pet godina. Fizički je i dalje bio dežmekast i kratkonog, s očigledno sve ređom kosom. A u ophođenju i dalje jednako dodvorljiv s moćnicima kao što je bio strog prema svojim.